

ECONOMICS

Просторово-економічне зонування розвитку туристичної галузі країни

Н. В. Бошота

Кафедра фінансів, Мукачівський державний університет, м. Мукачево, Україна

Paper received 21.05.18; Accepted for publication 30.05.18.

<https://doi.org/10.31174/SEND-HS2018-168VI27-03>

Анотація. У статті розглядається туристична галузь як одна з високоприбуткових і найбільш динамічних галузей світової економіки. Одним з методів розроблення і формування стратегій просторово-економічного розвитку туристичної галузі в Україні та її регіонах є картографічний метод. У статті досліджується туристична галузь з урахуванням просторово-економічних особливостей розвитку регіонів та можливості просторово-економічного зонування розвитку туризму. Визначено структуру зонування туристичного комплексу, який складають туристична зона, туристичні вузли, туристичні центри, туристичний пункт.

Ключові слова: туризм, регіон, галузь, економіка, просторово-економічне зонування, картування, картографія.

Постановка проблеми. Туристична галузь є однією з високоприбуткових і найбільш динамічних галузей світової економіки. Для України туризм відіграє важливе соціально-економічне значення, оскільки за рахунок нього збільшуються доходи та створюються нові робочі місця; розвиваються галузі, пов'язані з виробництвом туристичних послуг, та соціальна й виробнича інфраструктура регіонів; відроджуються народні промисли та традиції; зростає життєвий рівень населення, а також збільшуються валютні надходження [12].

Важливими передумовами розвитку туризму є [12]:

- географічно вигідне положення;
- історична своєрідність території;
- наявність унікальних природних ресурсів;
- економічний рівень розвитку регіону;
- транспортна розвинута мережа автомобільних доріг та залізниць;
- екологічний стан.

Туристичний потенціал території може перетворити туристичну сферу в одну з провідних галузей регіональної економіки. Для визначення економічних, соціальних, політичних, культурних, екологічних критеріїв розвитку та аналізу їх у конкретних умовах геопростору повинні проводитись суспільно-географічні дослідження регіонів. Одним з методів розроблення і формування стратегій просторово-економічного розвитку туристичної галузі в Україні та її регіонах є формалізовані непрямі методи до яких відносяться картографічний метод [8].

Картографічний метод є принципово важливим інструментом для проведення досліджень та зонування просторово-економічного розвитку регіонів. Завдяки картографічному підходу є можливість виявити місце конкретної області у регіональних економічних та рекреаційних процесах. Традиційні підходи до картування розвитку туристичної галузі потребують врахування показників розвитку інфраструктури, рівня привабливості та наявності природних та історичних передумов розвитку туризму.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Згідно із Законом України «Про туризм» (у редакції 2003 р.), туристична індустрія представлена сукупністю різних суб'єктів туристичної діяльності (готелі, туристичні комплекси, кемпінги, мотелі, пансіонати, підприємства харчування, транспорту, заклади культури, спорту тощо), які забезпечують прийом, обслуговування та пере-

везення туристів [10]. Окремі автори досліджують індустрію туризму за її складовими, тобто індустрію транспортного забезпечення, розміщення, харчування. Дослідженню теоретичних питань розвитку та зонування ринку туристичних послуг в Україні присвячена значна частина робіт провідних вчених. При цьому в літературних джерелах багато уваги приділяється вирішенню таких проблем, як: інструменти регулювання просторово-економічного розвитку України [6]; рекреаційне зонування, його стан та перспективи розвитку [4]; методологія та методика аналізу рекреаційно-туристичних ресурсів України та їх районування [2, 3, 7]. Але практично не досліджено інструменти просторово-економічного зонування розвитку туристично-рекреаційних ресурсів.

Метою даної статті є вивчення туристичної галузі з урахуванням просторово-економічних особливостей розвитку регіонів та можливості просторово-економічного зонування розвитку туризму. Завданням дослідження є обґрунтування доцільності просторово-економічного зонування розвитку туристичної галузі.

Матеріали і методи. Поставлене завдання вирішувалося із застосуванням загальнонаукових методів: конкретно-пошукового, хронологічного, картографічного. Використання зазначених методів наукового пізнання дало змогу одержати наукові та практичні результати і забезпечило їх достовірність. У процесі дослідження використано наукові праці вітчизняних вчених із цієї тематики, а також статистичні дані органів державної влади.

Результати дослідження. Площа туристично освоєних та потенційних територій в Україні розподіляється відповідно до природних та історико-культурних особливостей таких туристичних регіонів як: Карпатський, Придністровський, Дніпровський, Донецько-Приазовський, Поліський, Причорноморський, Кримський. При визначенні цих регіонів враховувались такі фактори [1, 4]:

- геополітичне положення (розташування території, наявність трудових ресурсів, транспортних комунікацій, джерел сировини, енергії, історія розвитку території, традиції та ін.);
- наявність туристичних ресурсів;
- стан туристичної інфраструктури;
- попит на туризм;
- туристично-рекреаційна політика регіону.

ціалізації необхідним є зонування. Це дасть можливість визначити просторово-економічну організацію розвитку туристичного потенціалу регіону.

Базовою ланкою формою туристичної зони є туристичний пункт, в якому є окремо розміщені спеціалізовані установи. Туристичні центри - це окремі населені пункти з набором туристичних установ або окремих об'єктів, а туристичні вузли - це сукупність туристичних центрів на компактній території. Сукупність туристичних пунктів, центрів, вузлів, можуть бути поліфункціональними. Як найвищі таксономічні одиниці територіально-рекреаційного-обслуговування можуть виділятися туристичні зони. Туристичні зони - це група туристичних центрів і вузлів в межах певних територій, природних та історико-культурних ресурсів, що характеризуються

спільністю, єдиними інфраструктурними взаємозв'язками і т.д.

У туристичному зонуванні як районоутворюючі ознаки були вибрані наступні:

- структура туристичних функцій залежно від переважаючого використання туристичних ресурсів;
- рівень туристичної освоєності території (розвинений, середньо- і слаборозвинений район);
- перспективність освоєння.

По цих ознаках територія поділяється на туристичні зони і вузли. Туристична зона визначала спільний напрям розвитку туризму і складові вузли, зокрема, обумовлені відмінністю зоноутворюючих ознак.

Концептуальна схема зонування туристичного комплексу зображена на рис.2.

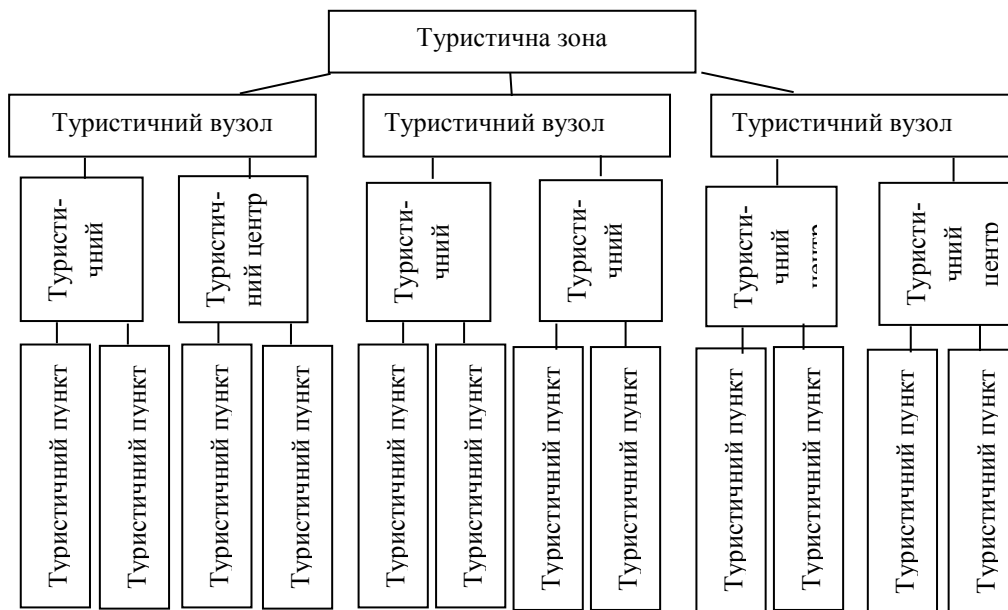

Рис. 2. Структура зонування туристичного комплексу

Туристичний центр виступає основою туристичного районування, яке відображає особливості територіального розподілу праці при виробництві туристичних послуг. Туристичні центри розрізняють за функціональними ознаками (поліфункціональні і монофункціональні) і природні ознаки (приморсько-рівнинні, озерно-річкові, гірські, острівні, урбанізовані).

Залежно від поставлених дослідниками завдань як центротворюючі ознаки можуть бути прийняті різні характеристики. Вибір зоноутворюючих ознак залежить від масштабу досліджуваної території (району, області, держави). Зонування території по мірі комфортності проводиться на рівні складання генеральних планів туристичних зон і окремих туристичних об'єктів.

Висновки. Географічне розташування України зумовлює необхідність розвитку туристичної галузі як важливої підсистеми сучасного ефективного економічного простору на базі оптимізації організаційно-

економічного механізму функціонування туристичних комплексів. Нарощування туристичних потоків є вагомим чинником зростання споживчого попиту, ефективності експлуатації об'єктів галузевої інфраструктури та стабілізації внутрішнього ринку товарів і послуг як туристичної, так і суміжних галузей економіки. Туристичний комплекс України є багатофункціональним. Його діяльність сприяє масовому оздоровленню населення, підвищенню внутрішньої культури людини, її всебічному розвитку.

Отже, можна зробити висновок, що різноманітний і потужний туристичний потенціал України потрібно розглядати як вагоме джерело економічного розвитку держави на перспективу. Разом із тим, інтенсифікація і розширення територіальних туристичних систем передбачає необхідний розвиток і вдосконалення їх просторово-економічного картування.

ЛІТЕРАТУРА

1. Андропов О.М. Стан рекреаційного комплексу України / О.М. Андропов // Економіка і Екологія. -2005. - №24. – с. 24-31.
2. Бейдик О.О. Рекреаційно-туристські ресурси України: Методологія та методика аналізу, термінологія, районування: монографія / О.О. Бейдик. - К: Видавничо-поліграфічний центр «Київський університет», 2001. - 365 с.
3. Данильчук В.Ф. Методологія порівняльної оцінки об'єктів і територій туристичного призначення / В.Ф. Данильчук // Культура народів Причорномор'я. - 2006. - № 74. - С. 36-39.
4. Богатюк І.Г. Рекреаційні зони в Україні: стан та перспективи розвитку / І.Г. Богатюк // Вісник Академії праці і соціальних

відносин Федерації професійних спілок України. Серія: Право та державне управління. - 2011. - №4. - С.48-51. http://tourlib.net/statti_ukr/bogatjuk.htm

5. Екогеографія України: Навч. посіб. Рекомендовано МОН / Гавриленко О.П. — К., 2008. — 646 с.
6. Інструменти регулювання просторово-економічного розвитку України: монографія / за наук. ред. Т.В. Голікової; НАН України, ДУ «Ін-т екон. та прогнозів. НАН України». — К., 2014. — 244 с.
7. Кудокотев Н.С. Туристсько-рекреаційне зонування територій (на прикладі Волноваського району Донецької області) / Н.С. Кудокотев, С.М. Голубничка // Вісник ДІТБ. - 2007. - № 11. - С. 208-213.
8. Мальська М.П., Худо В.В., Цибух В.І. Основи туристичного бізнесу: Навчальний посібник. — Київ: Центр навчальної літератури, 2004. — 272 с.
9. Міністерство економічного розвитку і торгівлі України

<http://www.me.gov.ua/Documents/Detail?lang=uk-UA&id=5badba79-cfc5-40c1-a1ec61f2e39161aa&title=InformatsiiaSchodoPokaznikivRozvitkuSferiTurizmuTaKurortivU2016-Rotsi>

10. Про туризм: Закон України в редакції від 18.11.2003 // Відомості Верховної Ради України. - 2004. - №13. - с.180.
11. Гірняк К.М. Рекреаційні зони Закарпаття: стан і перспективи розвитку / К.М. Гірняк, М.В. Багрий // Науковий вісник Львівського національного університету ветеринарної медицини та біотехнологій імені С. З. Гжицького. Серія: Економічні науки. - 2016. - Т. 18, № 2. - С. 17-21. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/smlnues_2016_18_2_6.
12. Стецюк О.В. Туристичний комплекс Карпатського регіону України: структура та територіальна організація: Автореф. дис. ... канд. географ. наук: 11.00.02 / Львівський національний університет ім.І.Франка. — Львів, 2006. — 17 с.

REFERENCES

1. Andropov O.M. Stan rekreatsinyho kompleksu Ukrayiny [State of the recreational complex of Ukraine] / O.M. Andropov // Ekonomika i Ekolohiya. -2005. - №24. — s. 24-31.
2. Beydyk O.O. Rekreatsino-turyst-s'ki resursy Ukrayiny: Metodolohiya ta metodyka analizy, terminolohiya, rayonuvannya [Recreational and tourist resources of Ukraine: Methodology and methods of analysis, terminology, zoning]: monohrafiya / O.O. Beydyk. - K: Vydavnycho-polihrafichnyy tsentr «Kyivivs'kyi universytet», 2001. - 365 s.
3. Danyl'chuk V.F. Metodolohiya porivnyal'noyi otsinky ob'yektiv i terytoriy turystychnoho pryznachennya [Methodology for comparative assessment of objects and territories of tourist destination] / V.F. Danyl'chuk // Kul'tura narodiv Prychornomor'ya. - 2006. - № 74. - S. 36-39.
4. Bohatyuk I.H. Rekreatsinyi zony v Ukrayini: stan ta perspektyvy rozvytku [Recreational zones in Ukraine: the state and prospects of development] / I.H. Bohatyuk // Visnyk Akademiyi pratsi i sotsial'nykh vidnosyn Federatsiyi profesyynykh spilok Ukrayiny. Seriya: Pravo ta derzhavne upravlinnya. - 2011. - №4. - S.48-51. http://tourlib.net/statti_ukr/bogatjuk.htm
5. Екогеографія України [Ecogeography of Ukraine]: Navch. posib. Rekomendovano MON / Havrylenko O.P. — К., 2008. — 646 с.
6. Instrumenty rehulyuvannya prostорово-економічного розвитку Ukrayiny [Tools for regulation of spatial and economic development of Ukraine]: monohrafiya / za nauk. red. T.V. Holikovoyi ; NAN Ukrayiny, DU «Ін-т екон. та прогнозів. NAN Ukrayiny». — К., 2014. — 244 с.
7. Kudokotsev N.S. Turyst-s'ko-rekreatsinye zonuvannya terytoriy (na prykladi Volnovas'koho rayonu Donets'koyi oblasti) [Tourist-recreational zoning of territories (for example Volnovak district of Donetsk region)] / N.S. Kudokotsev, S.M. Holubnycha // Visnyk DITB. - 2007. - № 11. - S. 208-213.
8. Mal's'ka M.P., Khudo V.V., Tsybukh V.I. Osnovy turystychnoho biznesu [Basics of tourism business]: Navchal'nyy posibnyk. — Kyiv: Tsentr navchal'noyi literatury, 2004. — 272 s.
9. Ministerstvo ekonomichnoho rozvytku i torhivli Ukrayiny [Ministry of Economic Development and Trade of Ukraine]. Retrieved from: <http://www.me.gov.ua/Documents/Detail?lang=uk-UA&id=5badba79-cfc5-40c1-a1ec61f2e39161aa&title=InformatsiiaSchodoPokaznikivRozvitkuSferiTurizmuTaKurortivU2016-Rotsi>
10. Pro turizm: Zakon Ukrayiny v redaktsiyi vid 18.11.2003 [On Tourism: The Law of Ukraine in the wording of 18.11.2003] // Vidomosti Verkhovnoyi Rady Ukrayiny. - 2004. - №13. - s.180.
11. Hirnyak K. M. Rekreatsinyi zony Zakarpattya: stan i perspektyvy rozvytku [Recreational zones of Transcarpathia: the state and prospects of development] / K. M. Hirnyak, M. V. Bahriy // Naukovyy visnyk L'vivs'koho natsional'noho universytetu veterinarnoyi medytsyny ta biotekhnolohiy imeni S. Z. Gzhyts'koho. Seriya: Ekonomichni nauky. - 2016. - T. 18, № 2. - P. 17-21. Retrieved from: http://nbuv.gov.ua/UJRN/smlnues_2016_18_2_6
12. Stetsyuk O.V. Turystychnyy kompleks Karpat-s'koho rehionu Ukrayiny: struktura ta terytorial'na orhanizatsiya [The tourist complex of the Carpathian region of Ukraine: structure and territorial organization]: Avtoref. dys. ... kand. heohraf. nauk: 11.00.02 / L'vivs'kyi natsional'nyy universytet im.I.Franka. — L'viv, 2006. — 17 s.

Spatial and economic zoning of the tourism industry development of the country

N. V. Boshota

Abstract. The article considers the tourism industry as one of the most profitable and most dynamic branches of the world economy. One of the methods for designing and developing strategies for spatial and economic development of the tourist industry in Ukraine and its regions is the cartographic method. The article deals with the tourism industry taking into account the spatial and economic features of regional development and the possibilities of spatial economic zoning of tourism development. The structure of zoning of the tourist complex, which is a tourist zone, tourist sites, tourist centers, a tourist point, is determined.

Keywords: *tourism, region, branch, economy, spatial economic zoning, mapping, cartography.*

Пространственно-экономическое зонирование развития туристической отрасли страны

Н. В. Бошота

Аннотация. В статье рассматривается туристическая отрасль как одна из высокодоходных и наиболее динамичных отраслей мировой экономики. Одним из методов разработки и формирования стратегий пространственно-экономического развития туристической отрасли в Украине и ее регионах является картографический метод. В статье исследуется туристическая отрасль с учетом пространственно-экономических особенностей развития регионов и возможности пространственно-экономического зонирования развития туризма. Определена структура зонирования туристического комплекса, который составляют туристическая зона, туристические узлы, туристические центры, туристический пункт.

Ключевые слова: *туризм, регион, отрасль, экономика, пространственно-экономическое зонирование, картирование, картография.*